ZMENY V MIGRÁCII CUDZINCOV NA SLOVENSKU OD ROKU 2000

Michal Bilic, Alfred Krogmann

Abstract

The contribution deals with issues most important indicators of changes in foreign migration in Slovakia and their trends from 2000 to the present. More significant changes directly correlate with changes in political orientation of Slovak Republic and were closely linked with the effects of integration, optimalization and processes of applications at the European policy of our country.

Keywords: foreign migration, immigration

Úvod

Migrácia predstavuje istú formu prirodzenej stratégie ľudí, ktorí sa snažia o zmenu svojich životných podmienok a tak zlepšiť úroveň kvality svojho života.

Cieľom príspevku je poukázať na zmeny v migrácii na Slovensku, pričom svoju pozornosť sústreďujeme najmä na vývoj prisťahovalectva na našom území a na štruktúry prisťahovalcov podľa krajiny pôvodu, pohlavia a veku.

Fundamentom pre analýzu zahraničnej migrácie budú štatistické materiály dostupné na ŠÚ SR za jednotlivé študované roky. Sledovať budeme imigrantov podľa ich východiskovej krajiny a taktiež štruktúry prisťahovalcov podľa pohlavia a veku.

Vývoj prisťahovalectva na Slovensku od r. 1989 po súčasnosť

V období do roku 1989 bol na Slovensku iba zanedbateľný objem prisťahovalcov. Zmenou politického zriadenia štátu sa dynamizoval problém migrácie, najmä emigrácie, ktorý nemal komplexnejšie spracovaný systém riadenia a aktivizácie. V porovnaní s okolitými štátmi Slovensko vo sfére zahraničnej migrácie stagnovalo. Za začiatok zmeny charakteru zahraničnej migrácie Slovenska možno označiť rok 1993, kedy po rokoch migračného úbytku sa krajina stala migračne ziskovou (tab. č. 1). Výrazne k tomu prispela aj vzájomná reemigrácia bývalých občanov Československa, ktorá vrcholila v období delenia spoločného štátu.

Migračné vzťahy medzi Českou republikou a Slovenskom po roku 1993 vykazovali postupne klesajúci trend. Prírastky zo zahraničnej migrácie z ČR a z ostatných krajín sa postupne divergujú, čo dokumentuje aj graf č. 1. No

i napriek tomu, že pozícia ČR sa v zahraničnej migrácii SR postupne oslabuje, migračné vzťahy s ČR zostávajú i naďalej nadštandardné (Jurčová a i., 2006).

Tab. č. 1: Zahraničné sťahovanie obyvateľstva SR v období r. 1992 – 1993

Table 1: Foreign migrations of population in the SR during 1992 – 1993

rok	príťahovaní do SR				vysťahovaní zo SR			
		abs.	%	‰		abs.	%	‰
1992	z ČR	6823	76,41	1,286	do ČR	11740	98,92	2,212
	z ostatného zahraničia	2106	23,59	0,397	z ostatného zahraničia	128	1,08	0,024
	spolu	8929	100	x	spolu	11868	100	x
1993	z ČR	7232	79,41	1,358	do ČR	7276	98,93	1,367
	z ostatného zahraničia	1874	20,59	0,352	z ostatného zahraničia	79	1,07	0,015
	spolu	9106	100	x	spolu	7355	100	x

Zdroj: ŠÚ SR, 2009

Graf č. 1: Prírastok /úbytok/ zahraničným sťahovaním v SR z ČR a z ostatných krajín v období r. 1989 – 2008

Graph 1: Increase /decrease/ by foreign migration in Slovak Republic from Czech Republic and other countries during 1989 – 2008

Zdroj: ŠÚ SR, 2009

Ambície Slovenska vstúpiť oficiálne do európskej politiky súběžne prinášali mnohé zmeny, ktoré prichádzali dynamickejšie najmä na začiatku roku 2000 z prístupových rokovaní s EÚ, predovšetkým po stránke inštitucionálnej, politickej a právnej. Najvýraznejšie zmeny v tejto oblasti sa prejavili najmä po roku 2004, po vstupe Slovenska do EÚ, na čo poukazuje i tabuľka č. 2. Významným znakom charakteristickým pre nasledujúce obdobie bolo zvýšenie počtu registrovaných trvalých pobytov, ktoré realizovali najmä občania EÚ (Divinský, 2005).

Tab. č. 2: Zahraničná migrácia obyvateľstva SR v období r. 2000 – 2008

Table 2: Foreign migration of Slovakia population during 2000 – 2008

ukazovateľ	rok									
	2000		2001		2002		2003		2004	
	abs.	‰	abs.	‰	abs.	‰	abs.	‰	abs.	‰
Priťahovaní	2274	0,421	2023	0,376	2312	0,43	2603	0,484	4460	0,83
Vysťahovaní	811	0,150	1011	0,188	1411	0,26	1194	0,222	1586	0,29
Saldo sťahovania	1463	0,271	1012	0,188	901	0,17	1409	0,262	2874	0,53
rok	2005		2006		2007		2008			
ukazovateľ	abs.	‰	abs.	‰	abs.	‰	abs.	‰		
Priťahovaní	5276	0,98	5589	1,04	8624	1,6	8765	1,621		
Vysťahovaní	1873	0,35	1735	0,32	1831	0,34	1705	0,315		
Saldo sťahovania	3403	0,63	3854	0,71	6793	1,26	7060	1,306		

Zdroj: ŠÚ SR, 2009

Postupným zvyšovaním ekonomickej konkurencieschopnosti štátu a vytváraním vhodných podnikateľských podmienok sa Slovensko stalo atraktívnym najmä pre ekonomických migrantov, čo sa prejavilo hlavne rastom zahraničných investícií. Na Slovensku sa zvýšil prírastok obyvateľstva zahraničnou migráciou po roku 2004 vyše dvojnásobne, čo bolo spôsobené predovšetkým výrazným rastom počtu prisťahovaných, oproti pomerne stagnujúcemu počtu vysťahovaných. Priamo úmerne k tomuto trendu sa zvyšovalo aj migračné saldo (graf č. 2) a vplyv týchto skutočností v podstate pretrváva dodnes.

V súčasnosti z vnútroštátneho hľadiska však politický záujem o tematiku zahraničnej migrácie v jednotlivých politických stranách, štátnych orgánoch a mimovládnych organizáciách je skôr čisto ekonomický, účelový a mediálny napriek tomu, že migrácia priniesla so sebou výrazný rozvojový impulz, nové pracovné pozície, v istej miere i zmeny v špecializácii a orientácii výroby a dodávok, exporte a pod. Treba však konštatovať, že i dnes je efektívnosť migračnej

politiky Slovenska pomerne nízka, pričom je stimulovaná najmä migračnou politikou EÚ a aplikačnými prvkami schengenského acquis (Divinský, 2005).

Štruktúra prisťahovalectva na Slovensku podľa krajiny pôvodu

Zahraničná imigrácia je už od vzniku samostatnej SR charakteristická vysokou participáciou prisťahovaných z Európy, ktorých podiel sa postupne zvyšuje, čo dokumentuje i graf č. 3. Podstatne menší podiel predstavujú prisťahovalci z Ázie a Ameriky a napokon najmenej významný podiel pripadá na prisťahovalcov z Afriky a Austrálie a Oceánie. Postupný nárast imigrantov z Európy zaznamenávame už od roku 2002. V roku 2008 počet prisťahovaných na trvalý pobyt bol 8765, z čoho na imigrantov z Európy pripadlo 92,71% z ich celkového počtu.

Graf č. 2: Zahraničná migrácia obyvateľstva na Slovensko v období r. 2000 – 2008

Graph 2: Foreign migration in Slovakia population during 2000 – 2008

Zdroj: ŠÚ SR, 2009

Z európskych štátov dominujú štáty strednej a východnej Európy (mapa č. 1), pričom v roku 2008 to bolo najmä Rumunsko (26,25%). Jednalo sa o pracovných migrantov, ktorých na území Slovenska vo zvýšenom počte zaznamenávame hlavne po vstupe SR do EÚ (r. 2004) predovšetkým v odvetviach

automobilového a elektrotechnického priemyslu. Treba však poznamenať, že i keď došlo z dôvodu vysokého počtu nelegálnych rumunských pracovníkov v západnej Európe k sprísneniu podmienok vycestovania občanov Rumunska z vlastnej krajiny, pre Slovensko rumunskí občania nepredstavujú v súčasnosti reálny problém z hľadiska nelegálnej migrácie, resp. nelegálnych pobytov v SR, keďže SR nie je ich cieľovou krajinou.

Mapa č. 1: Imigrácia obyvateľstva z krajín Európy do SR v r. 2008

Map 1: Immigration of populations from Europe to the SR in 2008

Pomerne vysoké hodnoty počtu prisťahovaných na naše územie zaznamenávajú tradične Česká republika a Maďarsko. Na celkovom počte prisťahovaných v roku 2008 sa spomínané dve krajiny podieľali 28,66%. Najvýraznejší pokles bol indikovaný na strane prisťahovaných z Ukrajiny (pokles

oproti r. 2007 o 43,54%), kde po roku 2000, kedy bol vypovedaný bezvízový styk s Ukrajinou a Ruskom, sa ich počet najskôr prechodne znížil, ale od roku 2002 sme zaznamenávali ich neustály nárast. Výraznejšie poklesol i podiel prisťahovaných z Poľska (pokles o 8,66%).

Graf č. 3: Prisťahovaní na trvalý pobyt na území SR podľa kontinentov v období r. 2000 – 2008

Graph 3: Immigrants on permanent residence to the Slovakia by continents during 2000 – 2008

Zdroj: ŠÚ SR, 2009

Najviac prisťahovaných na trvalý pobyt zo západnej Európy bol zaznamenaný z Nemecka (11,10%), Rakúska (4,18%), Veľkej Británie (3,90%) a Talianska (2,49%). Ich počet sa každoročne zvyšuje, pričom najvyšší nárast bol zaznamenaný najmä po roku 2006. Dôvodom postupného zvyšovania prisťahovalcov zo západnej Európy je presúvanie prevádzok väčších

priemyselných koncernov do prostredia strednej Európy. Tie si so sebou prinášajú svojich manažérov, minimálne do rozbehového obdobia. Príťažlivosť Slovenska, podobne ako aj ostatných krajín v regióne strednej Európy, je predovšetkým z dôvodu lacnej pracovnej sily a novovytvorených ekonomických podmienok pre podnikanie v podobe daňových úľav, stability podnikateľského prostredia, ochrany vlastníckych práv a pod. Výrazný vplyv na zvyšovanie podnikateľskej atraktivity pre západné krajiny je v neposlednom rade aj vysoká kvalifikácia pracovnej sily, ktorá kvalifikačne dokáže konkurovať západu popri nižšej mzde. V budúcnosti možno predpokladať postupný ústup investorov zo západu viac do územia východnej a juhovýchodnej Európy. Ide pritom o presun výroby bližšie k lacnejšej pracovnej sile a exportným trhom, ako je to v podstate u nás od roku 2007.

Pozícia ázijských krajín v zahraničnej migrácii SR značne oslabuje, pričom ich klesajúci trend zaznamenávame už od roku 2004. Podiel prisťahovaných z Ázie v roku 2008 bol 2,98%. Vyše 80% všetkých prisťahovalcov na trvalý pobyt z Ázie pochádza zo štyroch krajín, medzi ktorými dlhodobo dominujúci Vietnam (18,77%) významovo prerástla Kórejská republika (33,72%). Nižšie hodnoty majú Čína (10,73%) a Japonsko (6,13%). I prisťahovalectvo z tejto oblasti má svoje špecifiká. Zatiaľ čo imigranti z Vietnamu a Číny prichádzajú na naše územie najmä z dôvodov trhového obchodu a spájania rodiny, ktorá už na našom území pôsobí dlhšie obdobie, najmä od roku 2000 až 2001, prisťahovalci z Kórejskej republiky a Japonska predstavujú v prvom rade manažérov v závodoch a prevádzkach ich priemyselných koncernov v rozbehových rokoch. Podobne ako západné krajiny i vyspelé ázijské ekonomiky využívajú priaznivú podnikateľskú klímu na našom území a výrazným podielom sa zúčastňujú na zvyšovaní zahraničných investícií na Slovensku.

Podiel imigrantov z Ameriky má dlhodobo kolísavý charakter. Napriek tomu však zaznamenávame v období rokov 2000 až 2008 ich postupný nárast. V roku 2008 sa na celkovom počte prisťahovalcov na Slovensku podieľali 3,05%, pričom tradične dominujú imigranti zo Spojených štátov (62,92%) a Kanady (25,09%). Na spomínané dve krajiny pripadá viac ako 90% z celkového počtu prisťahovaných z Ameriky.

Rastúci trend pozorujeme aj u imigrantov z afrického kontinentu, ktorí tvorili v roku 2008 približne 0,80%, pričom sa jednalo prevažne o študentov. Vyše 60% z ich celkového počtu tvoria imigranti z Nigérie a so severnej Afriky, najmä Egyptu a Tuniska.

Najmenšie zastúpenie prisťahovaných na naše územie v roku 2008, iba 0,47%, majú imigranti z Austrálie a Oceánie, kde dominujú prisťahovalci z Austrálie (90,24%). Dôvodom ich príchodu je zväčša návrat do domovskej vlasti, menej podnikateľské aktivity.

Štruktúra prisťahovalectva na Slovensku podľa pohlavia a veku

V štruktúre prisťahovaných podľa pohlavia prevažujú muži a ich podiel každoročne narastá, čo dokumentuje i graf č. 4. Zvyšuje sa najmä podiel mužov, ktorí prichádzajú za prácou, hlavne z krajín východnej Európy a Ázie. Pomer prisťahovaných mužov k ženám je v súčasnosti 3:2. Počet prisťahovaných žien pritom v roku 2000 predstavoval až 48,1%, v roku 2008 to bolo už iba 31,5%.

Podiel pomeru vysťahovaných žien k mužom je opačný. Na rozdiel od postupne klesajúcej tendencie podielu prisťahovaných žien k mužom, si podiel vysťahovaných žien zachovával do roku 2004 statický charakter na hranici 64%. Muži tak v roku 2008 na celkovom prírastku sťahovaním tvorili 71,9% podiel. Ženy sa na salde zahraničného sťahovania podieľali takmer $\frac{1}{3}$, pričom v posledných rokoch zaznamenávame ich pokles.

Graf č. 4: Podiel žien a mužov v procesoch zahraničného sťahovania na Slovensko v období r. 2000 – 2008

Graph 4: Rate of women and men in the processes of foreign migration in Slovakia during 2000 – 2008

Zdroj: ŠÚ SR, 2009

Do procesov zahraničného sťahovania sa aktívne najviac zapájajú osoby v produktívnom veku (15-64 rokov). Takmer štvrtina z nich ako dôvod svojich migračných pohybov uvádza nasledovanie rodinného príslušníka (Podmanická,

2007). Podiel prisťahovaných v produktívnom veku predstavoval v roku 2008 vyše 89,59% zo všetkých evidovaných imigrantov, zatiaľ čo vystáňovaných 78,41% z evidovaných emigrantov. V roku 2008 tak Slovensko získalo migračnými pohybmi zahraničného sťahovania takmer 11,18% osôb v produktívnom veku z celkového počtu migrantov na území SR. Najviac imigrantov v produktívnom veku k nám prichádza z Európy.

Prisťahovaní v predproduktívnom veku (0-14 rokov) sa v roku 2008 podieľali na celkovom počte imigrantov na Slovensku 7,43%, pričom najviac z nich pochádzalo z Európy. Ak by sme však brali do úvahy tento ukazovateľ v rámci štruktúry imigrantov podľa jednotlivých kontinentov, tak zistíme určité odlišnosti, poukázané na grafe č. 5. Napr. podiel predproduktívnych imigrantov z Európy predstavuje iba 6,57%, zatiaľ čo z Ázie 24,14% a Afriky 11,43%. Tento jav poukazuje na skutočnosť uprednostňovať sťahovanie sa celých rodín z mimoeurópskych oblastí, oproti „ekonomickému“ sťahovaniu sa jednotlivcov z Európy najmä v produktívnom veku.

Graf č. 5: Štruktúra prisťahovaných na Slovensko podľa veku v r. 2008

Graph 5: Structure of immigrants by age in Slovakia in 2008

Zdroj: ŠÚ SR, 2009

Prisťahovaní v poproduktívnom veku v roku 2008 tvorili 2,98% podiel z celkového počtu imigrantov v SR. I keď početne dominovali imigranti z Európy, v štruktúre jednotlivých kontinentov sa ich počet výraznejšie prejavil najmä u imigrantov z Ameriky (8,99%).

Záver

Od roku 1993 nastáva zmena v charaktere zahraničnej migrácie Slovenska, kedy sa z prevažne emigračnej krajiny stala krajina migračne ziskovou. Vstupom do Európskej únie v roku 2004 sme zaznamenali výrazný nárast prisťahovalcov, ktorý dosiahol svoje maximum v roku 2008. Výrazne k tomu prispelo aj zlepšenie podnikateľských podmienok a vytváranie vhodných ekonomických stimulov, čo sa synergicky prejavilo hlavne rastom zahraničných investícií.

Slovenská republika je charakteristická vysokým podielom prisťahovalcov z Európy. Imigrácia z ostatných krajín má naopak má dlhodobo kolísavý až regresný charakter. V štruktúre prisťahovalcov podľa pohlavia dominujú muži, ktorí prichádzajú Slovensko prevažne za prácou hlavne z krajín východnej Európy a Ázie. Najviac sa do procesov zahraničného sťahovania zapájajú osoby v produktívnom veku (15-64 rokov).

Imigrácia obyvateľov na Slovensko z jednotlivých kontinentov je pomerne heterogénna. Zatiaľ čo z mimoeurópskych oblastí prevažuje skôr trend sťahovania sa celých rodín, u imigrantov z Európy prevláda tzv. „ekonomické“ sťahovanie sa jednotlivcov najmä v produktívnom veku.

Literatúra

Divinský, B. 2005. Zahraničná migrácia v Slovenskej republike – Stav, trendy, spoločenské súvislosti. 1. vyd. Bratislava : Friedrich Ebert Stiftung, 210 s. ISBN 80-89149-04-9

Jurčová, D. a i. 2006. Populačný vývoj v regiónoch Slovenskej republiky 2005. www.infostat.sk/vdc/pdf/reganal2005final.pdf 29.9.2009

Podmanická, Z. 2007. Sťahovanie obyvateľov SR v roku 2006. www.infostat.sk/vdc/sk/pris/Podmanicka.doc 29.9.2009

Stav a pohyb obyvateľstva 2008. Bratislava : Štatistický úrad Slovenskej republiky, 2009. <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=6674>

THE CHANGES OF THE FOREIGN MIGRATION IN THE SLOVAK REPUBLIC AFTER THE YEAR 2000

Summary

Migration in Slovakia got significant importance mainly after the year 2004, resp. after Slovakia's accession into the EU. The total growth in immigration, particularly dominate immigrants from Europe while steadily increasing the proportion of immigrants from Western Europe. We also note the dominance of men which opposes a slight gradual feminisation of immigration in the EU. Moreover, the trend of growth of immigrants in productive age still persists.

Mgr. Michal Bilic, doc. RNDr. Alfred Krogmann, PhD.

Katedra geografie a regionálneho rozvoja FPV UKF v Nitre

Tr. A. Hlinku 1, 949 74

E – mail: michal.bilic@ukf.sk, akrogmann@ukf.sk

Recenzovala: doc. RNDr. Alena Dubcová, CSc.